

Vier jaar jaarrondtelling in de Hekslootpolder

Jan Meijer

In dit artikel worden de resultaten van de jaarrondtellingen, die al enige jaren in de Hekslootpolder plaatsvinden, gepresenteerd. Na een beschrijving van het telgebied en de gehanteerde methodiek worden de resultaten van de afgelopen vier jaar op een rij gezet en bediscussieerd. Dit artikel beoogt geen wetenschappelijk verantwoord stuk te zijn. Wel biedt het hopelijk enig inzicht in de resultaten van de tellingen en worden leden van de Vogelwerkgroep geënthousiasmeerd om mee te gaan werken aan de jaarrondtellingen.

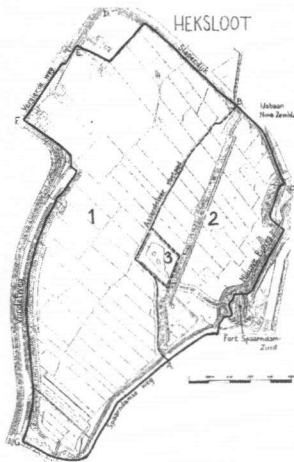
Het gebied

De Hekslootpolder is een van de laatst overgebleven delen van een groot veenweidegebied, dat zich rond Haarlem uitstrekte. Het telgebied behelst drie deelgebieden (zie figuur 1): de Hekslootpolder (telgebied 1) ten westen van het Assendelvervoetpad en de Oude Spaarndammerpolder (telgebied 2) en het Plasje (telgebied 3) ten oosten daarvan. Al een groot aantal jaren staat het gebied onder druk. De gemeente Haarlem had plannen ontwikkeld om door de polder een aansluiting te maken vanaf de Vondelweg naar het industriegebied Waarderpolder. Door grote inspanning van Vereniging Behoud de Hekslootpolder zijn deze plannen niet doorggegaan; de brug komt nu zuidelijker, waardoor de Heksloot niet wordt aangetast. Dat wil niet zeggen, dat de polder in de toekomst gevrijwaard zal blijven van snode gemeenteplannen. Voor mij ook een reden, naast het feit, dat ik het een geweldig mooi (vogel)gebied vind, om me in te zetten bij de tellingen.

Methodiek

Het gebied wordt geteld via een zogenaamde integraaltelling. Dit houdt in dat alle vogels die zich in het gebied bevinden geteld worden evenals vogels die er neerstrijken of opvliegen. Individuen die alleen overvliegen worden niet meegeteld, omdat ze geen binding hebben met het gebied. Er wordt zoveel mogelijk geteld op een vaste dag van de week en op een vast tijdstip. Het liefst op zaterdag na zonsopgang. Tijdens de voor- en najaarstrek vinden er wekelijks tellingen plaats. Tussen deze

twee perioden om de veertien dagen. Vandaar de naam jaarrondtelling. Het gebied wordt bij voorkeur op dezelfde manier geteld en volgens een vaste route gelopen of gefietst.

Figuur 1. Het telgebied bestaande uit de Hekslootpolder (1), de oude Spaarndammerpolder (2) en het plasje (3).

De telling neemt ongeveer vier à vijf uur in beslag. Gestart wordt aan het Assendelvervoetpad, bij de ingang aan de kant van het Spaarne, waarna de tellers dit pad aflopen en een deel van de Heksloot, een deel van de oude Spaarndammerpolder en het plasje meenemen. Het gebied wordt per kavel geteld en ook de slootkanten dienen niet vergeten te worden. Aan het eind van het pad loopt de teller bij het gemaal naar rechts om voor het dorp Spaarndam te gaan weer rechtsaf de Nieuwe Rijweg op tot aan het Spaarne. Zo wordt ook men de rest van de oude Spaarndammerpolder meegenomen. De bunkers verdienen daarbij speciale aandacht. Vanaf het startpunt aan het begin van het Assendelvervoetpad fietst de teller weer naar het gemaal en gaat daar naar links om het resterende deel van de Hekslootpolder te tellen. Langs de begraafplaats (die niet wordt meegeteld) naar het voetpad langs de slootkant van de Vondelweg en het voetpad links van de volkstuinten rijdt de teller weer langs het Spaarne naar het Assendelvervoetpad, alwaar het laatste deel van gebied 1 geteld wordt. Weer bij het beginpunt aangekomen is de telling afgelopen.

De tellingen zijn begonnen in september 2000. In 2002 is de toenmalige coördinator gestopt en heeft het tellen, ondanks herhaalde oproepen in de Fitis, een jaar stil gelegen. In 2003 zijn ze weer hervat, zodat er nu gegevens zijn van de jaren 2000–2001, 2001–2002, 2003–2004 en 2004–2005. Aangezien de teljaren gestart zijn in september loopt de

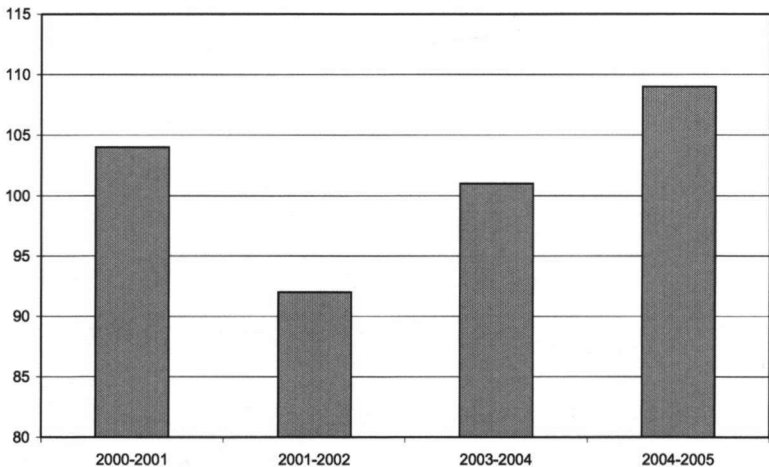
verwerking per teljaar van september tot en met augustus van het daaropvolgende jaar.

De resultaten worden op speciaal voor dit gebied ontwikkelde telformulieren verzameld en doorgestuurd naar ondergetekende, coördinator van de tellingen, die ze invoert in een database.

Resultaten

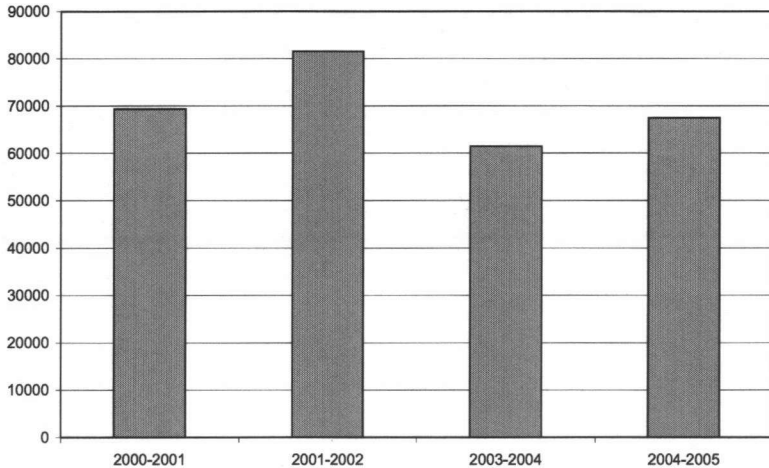
Dit artikel richt zich met name op soorten die als broedvogel aanwezig zijn in de Hekslootpolder. Ook aan Rode-Lijstsoorten en exoten die er de afgelopen jaren waargenomen zijn wordt aandacht besteed. Het boek *De Hekslootpolder 20 jaar actievoeren, inventariseren en natuurontwikkelen* (Van den Boomen et al., 2005) was daarbij een belangrijke referentie. Ik zal vooral de cumulatieve jaarcijfers presenteren. Dit is de optelling van alle in een jaar getelde individuen van een soort. Deze getallen hebben dus voor een deel betrekking op individuen die tijdens meerdere tellingen genoteerd zijn.

Figuur 2 laat zien dat het aantal soorten in de bovengenoemde jaren varieert tussen de 92 en 109.

Figuur 2. Totaal aantal soorten waargenomen in de drie telgebieden van de Hekslootpolder in de periode 2000–2005. Het jaar 2002–2003 ontbreekt in deze reeks.

Verder valt op dat juist in het jaar dat de minste soorten geteld werden (2001-2002) de meeste individuen werden waargenomen, in totaal 81.581 (zie figuur 3.). De aantallen lagen in deze jaren ongeveer tussen de zestig- en tachtigduizend individuen (inclusief dubbeltellingen).

Figuur 3. Totaal aantal waargenomen individuen in de drie telgebieden van de Hekslootpolder in de periode 2000-2005. Het jaar 2002-2003 ontbreekt in deze reeks.

In alle jaren was het aantal soorten in telgebied 1, de Hekslootpolder, het grootst met in totaal 101 waargenomen soorten. Hierna kwamen de Oude Spaarndammerpolder en het Plasje, met respectievelijk 78 en 67 soorten.

De landelijke terugloop van het aantal weidevogels lijkt zich ook in de Hekslootpolder voor te doen. Hoewel de jaarrondtellingen niet vergelijkbaar zijn met broedvogelmonitoring (omdat bijvoorbeeld ook doortrekkende vogels worden meegeteld) is er voor de meeste weidevogels een duidelijke afname zichtbaar in de telperiode. Deze afname komt overeen met de bevindingen uit broedvogelinventarisaties.

Bij de primaire weidevogels, soorten die in grasland broeden en voorkomen in heel Nederland (Moedt et al., 1995) is in de Hekslootpolder het volgende te zien. De Grutto liep terug van 870 individuen in 2000-2001 tot in het laatste teljaar nog maar 334 exemplaren. De Kempshaan nam af van 111 naar 22 en de Kievit van 16.040 naar 5.866, hoewel de soort in het laatste teljaar een kleine

opleving liet zien. De Scholekster liep terug van 703 individuen in het eerste jaar tot 346 in het laatste jaar. Dit geldt ook voor de Tureluur met een terugloop van 300 naar 102 individuen. De Veldleeuwerik volgde deze trend en is van 138 exemplaren in 2001-2003 afgenomen naar 4 getelde individuen in het laatste teljaar. De Wulp is redelijk stabiel gebleven.

De Slobeend liep langzaam terug van 145 naar 124 exemplaren. Wilde Eend, Kuifeend, Gele Kwikstaart en Graspieper bleven redelijk stabiel. De waarnemingen van Watersnip liepen in het tweede en derde jaar achteruit. In het laatste jaar werd er een behoorlijke toename geconstateerd.

De secundaire weidevogels, vogels die onregelmatig of slechts lokaal in grasland broeden (Moedt et al., 1995) laten de volgende trends zien. Wintertaling en Bergeend, namen na een behoorlijke terugval weer iets toe. De Krakeend loopt per jaar wat terug van 427 in het eerste tot 304 in het laatste teljaar. Datzelfde geldt voor de Kokmeeuw. Na een behoorlijke groei in het tweede jaar (tot 6.250 individuen) loopt het aantal exemplaren behoorlijk terug tot slechts 3.844 exemplaren in het laatste jaar. De Meerkoet bleef redelijk stabiel met totalen die varieerden tussen 9.900 en 11.000 getelde individuen. Een explosieve groei is te zien bij Grauwe Gans die van 2.375 naar 11.303 individuen toenam. De meeste waarnemingen van deze soorten komen uit telgebied 1 en 3. Hetzelfde geldt voor Kluut die toenam van 45 naar 215 getelde exemplaren en de Visdief die van van 4 individuen toenam tot 57 in het laatste jaar.

Verder viel op, dat de Heksloot een echte ganzenpolder geworden is. In het laatste jaar werden Brandgans, Canadese Gans (sterke toename), Grauwe Gans, Indische Gans, Kolgans, Sneeuwvangans en de soepvangans waargenomen. In de voorgaande jaren werden ook de Kleine Canadese Gans en de Kleine Rietgans (beide in het eerste teljaar) gezien.

Interessante waarnemingen de afgelopen jaren waren die van de Blauwe Kiekendief, Groene Specht, Mandarijneend, Nonnetje, Regenwulp, Velduil, Slechtvalk en de Zwarte Roodstaart. Ook werden de ontsnapte Zwarte Zwanen van het Oude Slot uit Heemstede in de polder waargenomen. Tot slot werden er in het laatste jaar voor het eerst sinds jaren weer twee Snorren waargenomen, die keurig vlakbij elkaar in het oude riet van de Oude Spaarndammerpolder foerageerden. In de bijlage staat een overzicht van het totaal aantal waargenomen individuen per teljaar.

Conclusie

Op basis van bovenstaande resultaten kan geconcludeerd worden dat het behouden van de Hekslootpolder als een belangrijk (weide)

vogelgebied van groot belang is. Het behouden van overjarig riet heeft bijgedragen aan een toename van het aantal rietvogels. Zo zijn in 2004 broedgevallen vastgesteld van de Blauwborst en het Baardmannetje (Van den Boomen et al., 2005).

Het aanleggen van eilandjes in het plasje heeft gezorgd voor een toename van zowel Kluut als Visdief. Het plasje zelf is van belang voor de, tijdens de trek, in de polder aanwezige ganzen en steltlopers. Uitbreiding van dit gebiedje zou meer ruimte geven aan deze soorten.

Van de 78 soorten van de Rode Lijst, zijn er de afgelopen jaren 30 waargenomen in de Heksloot waarvan sommigen het ook als broedgebied gebruikten (Van den Boomen et al., 2005). Binnen de regio Zuid Kennemerland en Haarlemmermeer zijn t/m december 1994 352 soorten waargenomen (Geelhoed et al., 1998). Bijna eenderde daarvan is de afgelopen vier jaar in de Hekslootpolder waargenomen. Reden te meer om door te gaan met de tellingen en de polder te behouden zoals hij nu is of hem zelfs nog te verbeteren voor onze gevleugelde vrienden. Voor diegene die meer wil lezen over de Hekslootpolder is het boek dat uitgegeven is door de Vereniging Behoud de Hekslootpolder bij hun twintigjarige bestaan van harte aan te bevelen.

Oproep

Onze groep tellers bestaat op dit moment nog uit ongeveer acht personen die per koppel of soms alleen regelmatig door de polder rondstruinen. Hopelijk heeft dit artikel mensen enthousiast gemaakt om aan de tellingen deel te nemen. Om je hiervoor op te geven is het niet nodig om een supervogelaar te zijn. Ook voor beginnende vogelaars of leden die de telcursus 2005 gevolgd hebben is de Hekslootpolder een geweldig gebied om de vogelkennis verder uit te breiden. Met hulp van een ervaren teller kunnen de fijne kneepjes worden bijgebracht. Een bijkomend voordeel voor beginnende leden is, dat zij kennismaken met diverse soorten vogels (en vogelaars). Daarnaast bouwen zij iets op en komen wellicht ook nog eens gemakkelijker in andere gebieden, waar leuke dingen te zien zijn. Dus schroom niet en mail of bel mij gerust. Ik kan dan altijd een handleiding over de telling doormailen of opsturen, of je gewoon in roosteren bij één van de huidige tellers.

Dankwoord

Dankzij de inzet van de volgende tellers en ex-tellers zijn bovengenoemde resultaten bereikt: Frank Alink, Fred Hopman, Dolf Groen, Evert van Huijssteeden, Tom van den Boomen, Wim Vosse, Anton Kerst, Erik Wokke, Hans Groot, Annemieke Huneker en Haye Pieters. Hopelijk gaan zij er nog lang en enthousiast mee door en dragen

de resultaten van het werk iets bij aan het behoud van deze mooie polder.

Evert van Huijsteeden en Dolf Groen worden bedankt voor het kritisch lezen van dit artikel en hun op- en aanmerkingen.

Tot slot

Aangezien ik nu de gegevens van de afgelopen jaren verwerkt heb in dit artikeltje en het al een cijferbrij is geworden is wil ik mij tot bovenstaande beperken. Geïnteresseerden die gedetailleerde cijfers per soort per maand of per onderdeel van het gebied willen hebben, kunnen mij altijd mailen of bellen om deze op te vragen.

Het volgende jaar zal ik de gegevens van het teljaar 2005-2006 verwerken en daarbij een onderscheid maken per seizoen. Dit om te laten zien dat de Hekslootpolder in ieder seizoen een belangrijk gebied is voor de vogels. Nu al is duidelijk dat de polder naast broedgebied ook een belangrijke pleisterplaats en jaarrond verblijfplaats is voor de diverse soorten.

Literatuur

- Boomen, T. van den, Hopman, F. & Zaremba-van den Heuvel, L., 2005. De Heksootpolder 20 jaar actievoeren, inventariseren en natuurontwikkelen. Uitgeverij Graveen.
- Geelhoed, S., Groot, H., Huijssteeden, E., Leeuwen, G van & Nobel P. de (red), 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Moedt, O., Beintema, A.J. & Ellinger, D., 1995. Ecologische atlas van de Nederlandse weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.

Jan Meijer, Marga Klompésingel 245, 2135 JZ Hoofddorp, 023-5635812, jan@j-meijer.tmfweb.nl.

*Bijlage. Totale aantallen waargenomen individuen per soort gedurende de periode 2000–2005. Het jaar 2002–2003 ontbreekt in deze reeks. Rode-Lijstsoorten zijn aangegeven met een *. De met vet aangegeven soortnamen zijn tevens broedvogel in het telgebied (van den Boomen et al., 2005) Cursief aangegeven soorten zijn exoten. De soorten zijn gerangschikt op alfabetische volgorde.*

Soort	Totaal 00-01	Totaal 01-02	Totaal 03-04	Totaal 04-05	Totaal	Gemiddelde per telling
Aalscholver	230	184	98	70	582	4,6
Baardmannetje	0	0	21	2	23	0,0
Bergeend	297	201	193	252	943	7,4
Blauwborst	0	1	7	3	11	0,1
Blauwe Kiekendief *	0	1	0	0	1	0,0
Blauwe Reiger	255	228	192	185	860	6,8
Boerenzwaluw *	221	324	169	140	854	6,7
Bontbekplevier *	5	0	2	1	8	0,1
Bonte Strandloper	19	18	1	1	39	0,3
Boomkruiper	2	2	3	4	11	0,1
Boomvalk *	6	3	4	1	14	0,1
Bosrietzanger	2	0	0	7	9	0,1
Bosruiter	4	12	0	0	16	0,1
Brandgans	14	2	0	6	22	0,2
Bruine Kiekendief	2	5	6	7	20	0,2
Buizerd	21	11	28	23	83	0,7
Canadese Gans	2	5	30	106	143	1,1
<i>Casarca</i>	15	8	5	5	33	0,3
Dodaars	6	2	9	10	27	0,2
Ekster	203	208	219	184	814	6,4
Fazant	6	4	20	28	58	0,5
Fitis	7	0	1	7	15	0,1
Fuut	53	56	76	72	257	2,0
Gaai	0	4	7	6	17	0,1
Gele Kwikstaart *	9	3	6	10	28	0,2
Gierzwaluw	78	48	24	110	260	2,0
Goudplevier *	5994	8509	3478	2081	20062	158,0
Grasmus	1	0	1	0	2	0,0
Graspieper *	256	329	212	210	1007	7,9
Grauwe Gans	2375	3406	6453	11303	23537	185,3
Groene Specht	0	0	0	1	1	0,0
Groenling	3	4	20	9	36	0,3
Groenpootruiter	6	1	5	5	17	0,1
Grote Bonte specht	0	0	2	0	2	0,0
Grote Gele Kwikstaart	0	0	0	1	1	0,0
Grote Mantelmeeuw *	4	7	10	14	35	0,3
Grutto *	870	361	514	334	2079	16,4
Havik	0	0	2	1	3	0,0
Heggemus	1	0	5	8	14	0,1

Soort	Totaal 00-01	Totaal 01-02	Totaal 03-04	Totaal 04-05	Totaal	Gemiddelde per telling
Holenduif	27	66	58	23	174	1,4
Houtduif	1687	1079	1642	799	5207	41,0
Huismus *	171	48	273	166	658	5,2
Huiszwaluw *	80	88	52	76	296	2,3
Ijsvogel	1	0	0	0	1	0,0
<i>Indische gans</i>	0	0	0	3	3	0,0
Kauw	2824	2325	1830	2311	9290	73,1
Kemphaan *	5	111	43	22	181	1,4
Kievit	9834	16040	5866	7216	38956	306,7
Kleine Canadese Gans	4	0	0	0	4	0,0
Kleine Karekiet	91	33	37	65	226	1,8
Kleine Mantelmeeuw	62	80	111	127	380	3,0
Kleine Plevier	19	5	9	2	35	0,3
Kleine Rietgans	36	0	0	0	36	0,3
Kluut	45	36	136	215	432	3,4
Kneu	28	56	122	119	325	2,6
Knobbelzwaan	1623	1428	742	634	4427	34,9
Koekoek *	1	2	1	5	9	0,1
Kokmeeuw	3134	6250	4553	3844	17781	140,0
Kolgans	11	3	15	12	41	0,3
Koolmees	33	10	35	66	144	1,1
Koperwiek	248	15	0	28	291	2,3
Krakeend	427	344	360	304	1435	11,3
Kramsvogel *	595	0	59	23	677	5,3
Kruisbek	0	0	0	23	23	0,2
Kuifeend	418	416	585	438	1857	14,6
Lepelaar	73	23	21	34	151	1,2
<i>Mandarijneend</i>	0	1	0	0	1	0,0
Meerkoet	9242	11664	9966	11164	42036	331,0
Merel	14	7	16	29	66	0,5
<i>Nijlgans</i>	1279	1686	1679	2002	6646	52,3
Nonnetje	2	0	0	0	2	0,0
Oeverloper *	11	8	7	2	28	0,2
Paapje *	1	0	6	1	8	0,1
Pijlstaart *	1	1	2	3	7	0,1
Pimpelmees	17	5	39	56	117	0,9
Putter	76	48	81	121	326	2,6
Regenwulp	1	0	0	0	1	0,0
Rietgors	130	152	129	137	548	4,3
Rietzanger	34	22	55	59	170	1,3
Ringmus *	6	15	122	45	188	1,5
Roodborsttapuit	6	0	1	6	13	0,1
Roodborst	7	9	4	7	27	0,2
Rotgans	0	0	4	0	4	0,0
Rouwkwikstaart	0	0	5	5	10	0,1
Scholekster *	703	442	448	346	1939	15,3

Soort	Totaal 00-01	Totaal 01-02	Totaal 03-04	Totaal 04-05	Totaal	Gemiddelde per telling
Slechtvalk *	0	0	0	1	1	0,0
Slobeend *	145	142	74	124	485	3,8
Smient	7796	9928	8009	6993	32726	257,7
Sneeuwvangs	0	0	0	3	3	0,0
Snor *	0	0	0	2	2	0,0
Soepeend	726	459	398	441	2024	15,9
Soepgans	64	106	87	118	375	3,0
Sperwer	5	6	8	4	23	0,2
Spreeuw	8532	5662	4361	6416	24971	196,6
Staartmees	2	0	20	18	40	0,3
Stormmeeuw	707	1502	649	690	3548	27,9
Tafeleend	5	6	1	0	12	0,1
Tapuit *	14	14	8	5	41	0,3
Tjiftjaf	1	0	11	4	16	0,1
Torenvalk	39	25	43	29	136	1,1
Tuinfluitier	0	0	2	0	2	0,0
Tureluur *	300	164	161	102	727	5,7
Turkse Tortel	7	12	30	8	57	0,4
Veldleeuwerik *	42	138	9	4	193	1,5
Velduil *	0	0	0	1	1	0,0
Vink	8	0	0	11	19	0,1
Visdief *	4	21	15	57	97	0,8
Waterhoen	395	330	191	183	1099	8,7
Waterpieper	8	27	11	1	47	0,4
Waterral	2	0	2	1	5	0,0
Watersnip *	521	432	331	634	1918	15,1
Wilde Eend	3586	4108	3385	3436	14515	114,3
Winterkoning	19	15	14	14	62	0,5
Wintertaling *	984	617	697	731	3029	23,9
Witgatje	8	4	5	0	17	0,1
Witte Kwikstaart	100	65	110	67	342	2,7
Wulp	3	1	9	2	15	0,1
Zanglijster	3	0	0	0	3	0,0
Zilvermeeuw	645	775	1378	1051	3849	30,3
Zilverplevier	0	1	0	0	1	0,0
Zomertaling *	9	1	0	9	19	0,1
Zwarte Kraai	696	490	487	588	2261	17,8
Zwarte Roodstaart	0	1	0	0	1	0,0
Zwarte Ruitier	62	64	35	10	171	1,3
Zwarte Zwaan	0	0	0	7	7	0,1
Zwartkop	0	0	1	2	3	0,0
Totaal individuen	69412	81581	61479	67512	279984	
Aantal soorten	104	92	101	109		